

TÜRK VE MUKAYESELİ HUKUK DÜZENLEMELERİNDE ARABULUCU OLABİLME ŞARTLARI VE ARABULUCULAR SİCİLE KAYIT

Öğr. Gör. Ferhat YILDIRIM*

Özet

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK)'nın "Tanımlar" başlığını taşıyan ikinci maddesinin ilk fıkrasının (a) bendinde arabulucu tanımlanmaktadır. İlgili hükme göre arabulucu, "Arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişiyi" ifade etmektedir. Yine bu düzenleme ile ilintili olarak HUAK md 20 arabulucular siciline kayıt koşullarını tahdidi olarak saymış ve bu şartları sağlayan kişinin arabulucu olarak sicile kaydedileceğini ve arabuluculuk mesleğini ancak bu sicile kayıt işleminden sonra icra edebileceğini hüküm altına almıştır. Arabuluculuk mesleğinin fiili olarak yerine getirilebilmesi açısından gerekli olan en temel koşulun arabulucular sicile kaydolmak olduğu, keza sicile kayıt olabilmek ve dolayısıyla da arabuluculuk mesleğini yapabilmek için sicile kayıt şartlarını küllen taşımak gerektiği görülmektedir.

Çalışmada arabulucular siciline kayıt için gerekli olan şartlar, sicil kaydının tutulmasındaki usul ve esaslar, sicil kaydının düzeltilmesine ilişkin getirilen düzenlemeler gerek HUAK gerek mukayeseli hukukta özellikle Alman, Avusturya uygulamaları merkezinde ele alınarak karşılaştırılmaktadır. Düzenlemeler arasında arabulucu olabilme, sicile kayıt ve sicillerin tutulması sistemleri bakımından benzerlikler belirtilmekle birlikte, bilhassa Avusturya Hukuk Uyuşmazlıkları Arabuluculuk Federal Kanunu [Zivilrechts-Mediations-Gesetz (ZivMediatG)] özelinde getirilen arabulucu olma şartları ve bu şartlardan farklılık arz edenlerin HUAK kapsamında uygun olup olmayacağı meselesi üzerinde durulmaktadır. Yapılan

* Öğretim Görevlisi, Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD, ferhat.yildirim@ozyegin.edu.tr; ORCID: 0000-0002-6745-8820

karşılaştırma neticesinde, mukayese edilen ülkelerin uyguladıkları sistemler birlikte yorumlanarak mevcut düzenlemelere farklı bir bakış açısı, eleştiri ve görüş getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK), arabulucu, arabulucular sicili, arabulucu olabilme şartları, sicile kayıt şartları, sicilden silinme.

Abstract

A mediator is defined in subparagraph (a) of the first paragraph of the second article titled “Definitions” in the Law no. 6325 on Mediation in Civil Disputes (LMCD). According to the said provision, a mediator means “a natural person who acts as a mediator and is registered with the mediators’ registry kept by the Ministry.” In connection with this provision, Article 20 of the LMCD also provides a non-exhaustive list of conditions for registration with the mediators’ registry and prescribes that individuals meeting these conditions shall be registered with the registry as mediator and shall be eligible to perform the mediation profession only following this registration. It is noted that the most basic condition that is indispensable in order to be eligible to practice as a mediator is to be registered with the registry of mediators, and in fact, it is necessary to meet all of the conditions for registration with the said registry in order to be able to register therewith and thus to be eligible to serve as a mediator.

In this study, the conditions sought for registration with the mediators’ registry, procedures and principles applicable to keeping of the registry records, and the regulations introduced with respect to correction of the registry records, are examined within the framework of the Law on Mediation in Civil Disputes (HUAK) as well as comparative law, by making comparisons especially in view of the practices in German and Austria. From among the regulations, similarities especially in terms of eligibility criteria for becoming a mediator, registration with the registry, and the systems in place for keeping of the registries, are set forth, and emphasis is made on the conditions sought for becoming a mediator, as introduced within the

scope of the Austria Federal Law on Mediation in Civil Disputes [Zivilrechts-Mediations-Gesetz (ZivMediatG)] and the issue of whether or not anything that deviates from these conditions would be applicable under HUAK. Upon the comparison made, the systems applied in the countries that are the subject of the comparison were interpreted, and it was sought to introduce a different perspective, criticism and opinion with respect to the existing regulations.

Key words: The Law on Mediation in Civil Disputes (LMCD), mediator, mediators' registry, conditions of eligibility to act as mediator, conditions for registration, deregistration.

Giriş

Teknoloji ve globalleşme süreci, uluslararası arenada ülkelerin birbirleri ile olan ilişkilerindeki değişim, her alanda gün geçtikçe artan gelişmeler uyuşmazlıkların çeşitlenmesinde önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle içerisinde bulunduğumuz dönemde uyuşmazlıkların zaman ve masraf bakımından seri şekilde çözülmesi isteği yargı yolu dışında çeşitli yöntemlerin denenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu bağlamda yargının dışındaki uyuşmazlık çözümlerine ilişkin yol ve yöntemlerin tümüne kümülatif olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi ya da Yolları denilmektedir¹.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları içerisinde en yaygın şekilde uygulanan arabuluculuğu, taraflar arasındaki uyuşmazlığın objektif, tarafsız, bağımsız ve uzman üçüncü bir kişi yönetiminde çeşitli müzakere yöntemlerinin kullanılması vasıtası ile taraflarca çözüme ulaştırılan, tamamen gönüllülük esasına dayalı bir süreç olarak tanımlamak mümkündür.

1 Türk ve yabancı öğretilerde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemine dair getirilen farklı tanımlamalar için bkz. Melis Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2012), 24 vd.; Öğretilerde Tanrıver alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi yerine "dostane bir biçimde uyuşmazlık çözüm yolları" ifadesinin daha isabetli olduğunu savunmaktadır. Bkz. Süha Tanrıver, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (Mayıs-Haziran 2016): 155.

Böylesine rağbet gören, uyuşmazlıkların çözümünde taraflara birçok olumlu imkanlar sunan arabuluculuk yönteminde, müzakere sürecinin adeta moderatörü rolünü üstlenen arabulucu önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır². Arabuluculuk sürecinde oldukça önemli bir role sahip olan arabulucuların, arabuluculuk faaliyetinde bulunabilmeleri için gerekli koşullar ülkelerin yasal düzenlemelerinde farklı şekillerde düzenlenmiştir.

Çalışmamızda arabuluculuk mesleğine kabul ve arabulucular siciline kayıt için gerekli koşulların neler olduğu hususu 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu çerçevesinde, Avusturya Arabuluculuk Federal Kanunu (*ZivMediatG*) ve Alman Arabuluculuk Kanunu (*MediationsG*) hükümleri ile mukayese edilerek ele alınmıştır.

1. Arabuluculuk ve Arabulucu Tanımı

1.1. Arabuluculuk (Arabuluculuk Sürecinin Yasal Düzenlemeler Kapsamında) Tanımı

Latince “*mediare*” yani ortada bulunma, ikiye bölme anlamlarına gelen arabuluculuk (*mediation*) günümüzde oldukça rağbet gören ve en sık kullanılan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biridir³.

Arabuluculuğun ne olduğuna dair tanıma gerek öğretide⁴ gerek alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak arabuluculuğa sistemlerinde yer veren ülkelerin mevzuatlarında rastlamak mümkündür.

2 Arabulucu için sürecin zorunlu kişisi olduğu, arabuluculuk sürecinin arabulucu katılımı ile mümkün olduğu, aksi halde bu uyuşmazlık çözüm sürecinin müzakere olarak adlandırılacağı hususunda bkz. Ömer Ekmekçi, Muhammet Özkes ve Murat Atalı, *Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk* (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2018), 52.

3 Ferhat Yıldırım, *Arabuluculuk ve Ombudsmanlık* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2019), 43; Karin Sonnlitner, *Wege aus der Konflikt Mediation Schlichtung- Gericht*, (Graz: Uni Press Graz Verlag, 2015), 59.

4 Arabuluculuk tanımına ilişkin öğretideki tanımlamalar için; Doktrindeki tanımlar için bkz. Şule Ceylan Şahin, *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü* (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2009), 298 vd; İsmail Ercan, *Medeni Usul Hukuku* (Kocaeli: Kuram Kitap, 2016), 568; Dietmar Knapp, *Grundzüge des Mediationsrecht* (Wien: Linde Verlag, 2012), 7; Pınar Akan, *Arabuluculuk ve Deniz Hukukuna İlişkin İhtilaflarda Uygulanması* (Ankara: Adalet Yayınları, 2013), 7; Ünsal Sıgri ve A.

Hukuki ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yönlerine İlişkin Avrupa Parlamentosu Konseyi Yönergesi⁵ (2008/52/EG) uyarınca arabuluculuk, adlandırılma ve başvuru şekline bakılmaksızın, uyuşmazlığın tarafı olan iki ya da daha fazla kişinin gönüllülük temelinde uyuşmazlıklarını çözmek için bir arabulucunun yardımı ile bizzat çaba gösterdikleri, yapılandırılmış bir süreci ifade etmektedir.

Avusturya Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuğa İlişkin Federal Kanun (*ZivMediatG*) arabuluculuğu dördüncü maddesinde⁶, taraflar açısından

Kadir Varoğlu, *Müzakere ve Arabuluculuk* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013), 223 vd.; Christine Susanne Rabe ve Martin Wode, *Mediation Grundlagen, Methoden, rechtlicher Rahmen* (Hannover: Springer Verlag, 2013), 4-5; Horst Eidenmüller ve Gerhard Wagner, *Mediationsrecht* (Köln: Ottoschmidt Verlag, 2015), 3 vd, 15; Özgür Oğuz, *Türk İş Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016), 37 vd.; Çiğdem Yazıcı Tıktık, *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması* (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2013), 8 vd.; Ali Halıcı ve Musa Toprak, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2014), 2 vd.; Monika Oboth ve Al Weckert, *Mediation für Dummes* (Weinheim: Wiley-VCH Verlag, 2014), 33; Kurtuluş Tayanç Çalışır, *Arabuluculuk* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 22 vd.; Orhan Dür Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri (Ankara: Adalet Yayınları, 2017), 12 vd.; Murat Erdem, “Das türkische Mediationssystem bei der Schlichtung der Rechtsstreitigkeiten”, *Law & Justice Review*, (Haziran 2016): 372; Mustafa Serdar Özbek, “Avrupa’da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulanması”, *Prof. Dr. Özer Selici’ye Armağan*, (2006): 441, 442; Mustafa Serdar Özbek, “Avrupa Konseyi Arabuluculuk Yönergesi Önerisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, (2007): 88 vd.; Şükran Şıpka, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Güz 2007/2): 165; Seda Özmumcu, *Uzak Doğu’da Arabuluculuk Anlayışı İle Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış*, (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2013), 276 vd.; Jacqueline Noaln-Haley, “Mediation: The New Arbitration”, *Harvard Negotiation Law Review*, (Spring 2012): 73; Martin Risak, “Die Mediation im Arbeitsrecht”, *Österreichische Juristen Zeitung (ÖJZ)*, (Mai 2012): 389.

5 RL 2008/52/EG des europäischen Parlaments und des Rates vom 21. Mai 2009 über bestimmte Aspekte der Mediation in Zivil- und Handelssachen. § 3 (a) “*Mediation ein strukturiertes Verfahren unabhängig von seiner Bezeichnung, in dem zwei oder mehr Streitparteien mit Hilfe eines Mediators auf freiwilliger Basis selbst versuchen, eine Vereinbarung über die Beilegung ihrer Streitigkeiten zu erzielen. Dieses Verfahren kann von den Parteien eingeleitet oder von einem Gericht vorgeschlagen oder angeordnet werden oder nach dem Recht eines Mitgliedstaats vorgeschrieben sein*”. Bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=EN> (erişim tarihi 09.12.2020).

6 Bundesgesetz über mediation in Zivilrechtssachen (Zivilrechts-Mediations-Gesetz-ZivMediatG) BGBl. I. Nr. 29/2003 § 1 “(1) *Mediation ist eine auf Freiwilligkeit der Parteien beruhende Tätigkeit, bei der ein fachlich ausgebildeter, neutraler Vermittler (Mediator) mit anerkannten Methoden die Kommunikation zwischen den Parteien systematisch mit dem*

gönüllülük esasının merkezinde olan bir faaliyet olmakla birlikte, konusunda uzman ve eğitim almış tarafsız bir arabulucu (aracı) vasıtası ile taraflar arasındaki uyuşmazlığın, iletişim yolu ile herkes tarafından kabul gören sistem ve metodlar kullanılarak ve tüm sorumluluğun taraflarda olması koşulu ile hedefe, çözüme kavuşturulma, şeklinde bir tanımlama getirmiştir.

Arabuluculuk ve Diğer Mahkeme Dışı Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Teşvik Edilmesine Dair Alman Kanunu⁷ (*MediationsG*)⁸ kapsamında arabuluculuğun güvene dayalı, bir ya da birden fazla arabulucu tarafından yürütülen, tarafların uyuşmazlıklarını çözmeye yarayan bir yol olduğu belirtilmiştir.

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu⁹ (HUAİK) kapsamında arabuluculuk md. 2/1 (b)'de ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği¹⁰ md. 4/1 (c)'de tanımlanmıştır. Hükme göre arabuluculuk, sistematik teknikler uygulayarak, görüşme ve müzakerelerde bulunmak üzere, tarafları bir araya getiren, birbirlerini

Ziel fördert, eine von den Parteien selbst verantwortete Lösung ihres Konfliktes zu ermöglichen". Bkz. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/20002753/ZivMediatG%2c%20Fassung%20vom%2012.12.2020.pdf> (erişim tarihi 09.12.2020).

7 Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung (MediatG) 21.07.2012, § 1 "(1) Mediation ist ein vertrauliches und strukturiertes Verfahren, bei dem Parteien mithilfe eines oder mehrerer Mediatoren freiwillig und eigenverantwortlich eine einvernehmliche Beilegung ihres Konflikts anstreben". Bkz. https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//%255B@attr_id=%2527bgbl112s1577.pdf%2527%255D#bgbl%2F%2F*%25B%40attr_id%3D%27bgbl112s1577.pdf%27%5D_1607773446786 (erişim tarihi 09.12.2020); İbrahim Özbay ve Damla Özden Çelt, "Alman Arabuluculuk Kanunu", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (EBYÜHFD)*, (2018): 148.

8 Almanya'da arabuluculuk temel olarak iki tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; mahkeme dışı arabuluculuk ve mahkeme içi arabuluculuktur. Çalışmamızda ele aldığımız konu sınırlaması ve diğer ülke yasal düzenlemeleri ile mukayese edilebilmesi için mahkeme dışı arabuluculuk alanı ile sınırlıdır. Nitekim *MediationsG* isimli 21.07.2012 tarihli ve dokuz maddeden oluşan *MediationsG* mahkeme dışı arabuluculuğa ilişkin düzenlemeler getirmektedir.

9 Bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6325.pdf> (erişim tarihi 09.12.2020).

10 Bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180602-1.htm> (erişim tarihi 09.12.2020)

anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak adına aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretilmedikleri durumda çözüm önerisi de ileri sürebilen, uzmanlık eğitimi almış tarafsız ve bağımsız üçüncü bir kişinin katılımı ile ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemidir.

Arabuluculuk sürecine dair farklı normlar ele alındığında, sürece ilişkin tanımlamanın bazı düzenlemelerde oldukça kısa ve öz şekilde, bazılarında ise ayrıntılı şekilde ele alındığını görmek mümkündür. Ancak getirilen tanımlar birlikte değerlendirildiğinde, neredeyse tamamının arabuluculuğun özellik ve ilkelerine değindiği ve arabuluculuk sürecinin öznelinden biri olan arabulucu ve onun vasıflarına dair bilgilere yer verdiği görülmektedir. Bu tanımlardan hareketle sürecin önemli öznesi olan arabuluculuktan ne anlamamız gerektiğine yakında bakmamız gerekmektedir.

1.2. Arabulucu Tanımı

Arabuluculuk sürecinde önemli role sahip olan arabulucunun kim olduğuna ilişkin Türk, Avusturya ve Alman hukukunda yapılan tanımlamaları mukayese edecek olursak:

1.2.1. Türk Hukukunda Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAİK) Kapsamında Arabulucu Tanımı

Türk hukuk sisteminde 6325 sayılı HUAİK md. 2/1 (b) çerçevesinde tanımı yapılmaya çalışılan arabuluculuk sürecinin ne olduğuna dair açıklamalar içerisinde, sürecin öznesi olan arabulucuya dair önemli bilgiler paylaşılmaktadır. Hüküm dahilinde arabulucu, sistematik teknikler uygulayan, görüşme ve müzakerelerde bulunan, tarafları bir araya getiren, onlar arasında iletişim kurulması ya da kuvvetlenmesi için çaba sarf eden, çözüm noktasında tıkanıklıklarında çözüm önerisi ileri sürebilen¹¹, uzmanlık eğitimi almış, tarafsız ve bağımsız bir kişi olarak belirtilmiştir.

11 Söz konusu özellik HUAİK'a 12.10.2017 tarih ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu md. 17 ile yapılan değişiklik ile getirilmiş olup, değişiklik öncesinde arabulucunun taraflara çözüm önerisinde bulunması söz konusu değildi. İlgili düzenleme için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.7036.pdf> (erişim tarihi 09.12.2020).

Kanun koyucu süreci tanımladığı bahse konu hükümde özelliklerini zikrettiği arabulucunun kim olduğuna dair tanımlamayı tekrar “Tanımlar” başlığını taşıyan md. 2/1 (a) ve HUAKY md. 4/1 (b) hükümlerinde kısa ve öz şekilde ele almıştır. Bahse konu düzenlemelere göre arabulucu, arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişiyi ifade etmektedir.

1.2.2. Avusturya Hukukunda Arabuluculuk Federal Kanunu (Ziv-MediatG) Kapsamında Arabulucu Tanımı

Avusturya’daki ZivMediatG incelendiğinde, genel hükümler başlıklı birinci bölümünün, tanımlar başlığını taşıyan md. 3/1 (2)’de arabulucunun kim olduğuna dair kısa ve öz bir tanımlamanın getirildiği görülmektedir. Söz konusu hükme göre arabulucu listeye kayıtlı arabulucular olarak ifade edilmiştir. Buradan hareketle, Avusturya’daki yasal düzenleme açısından, HUAK’ın getirdiği arabuluculuk tanımlamasında olduğu gibi, arabulucular siciline kaydedilmiş kişinin arabulucu olarak kabul gördüğü söylenebilecektir.

1.2.3. Alman Hukukunda, Alman Arabuluculuk Kanunu Kapsamında Arabulucu Tanımı

Almanya’da, MediationsG incelendiğinde gerek HUAK gerek ZivMediatG’ye nazaran oldukça kısa bir düzenleme¹² olduğu, arabuluculuk yöntemine dair düzenlemelerin ayrıntılı bir şekilde ele alınmadığı görülmektedir. Hal böyle olunca, arabulucuya ilişkin tanımlama da ayrıntı içermeyen bir tanımlamadır.

Tanımlar başlığını içeren MediationsG md. 1 ilk fıkrasında arabuluculuk sürecini tanımlayan kanun koyucu, aynı maddenin ikinci fıkrasında ise arabulucunun kim olduğuna dair düzenleme getirmiştir. MediatonsG md. 1/2 uyarınca arabulucu, tarafları arabuluculuk ile yönlendirecek şekilde karar verme yetkisi olmayan bağımsız ve tarafsız bir kişi olarak tanımlanmıştır.

12 Alman Arabuluculuk Kanunu toplamda (9) maddeden oluşmaktadır.

Alman yasa koyucusunun getirmiş olduğu düzenleme yukarıda bahsettiğimiz HUAK ve ZivMediatG ile birlikte yorumlandığında, önemli bir fark dikkat çekmektedir. Hem Türk hem de Avusturya sistemlerinde var olan ve arabulucu olabilmek, arabulucu olarak faaliyette bulunmak için temel kriter olan sicile kaydolma şartının, MediationsG’de yer almadığı görülmektedir. İlerde daha ayrıntılı şekilde ele alacak olmamıza karşın Alman hukuk sisteminde arabulucu olmak için sicile kaydolma gibi bir şartın olmadığını şimdiden söylemek mümkündür.

2. Arabulucular Sicili

Türk ve Avusturya arabuluculuk kanunlarında hem arabuluculuk sürecine hem arabulucu tanımına ilişkin getirilen düzenlemelerde, arabuluculuk faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için arabulucular siciline kaydolma şartından bahsedildiği görülmektedir. Bu çerçevede arabulucu olarak arabulucular siciline kaydolma şartları aynı zamanda arabulucu olabilme şartları olarak da adlandırılabilir. Keza sicile kaydolma şartının, arabulucu olabilme şartlarından farklı olduğunu söylemek isabetli değildir.

O nedenledir ki, çalışmamızda öncelikli olarak arabulucular sicilinden ne anlamamız gerektiğinden bahsederek akabinde sicile kaydolma şartları yani arabulucu olabilme şartlarını ele alacağız.

2.1. Türkiye’de Arabulucular Sicili

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun beşinci bölümü, arabulucular siciline kayıt konusuna dair düzenlemeler getirmektedir. Kanunun beşinci bölümü “Arabulucular Sicili” başlığını taşımakta olup, arabulucular siciline ilişkin genel kurallar, düzenlemeler bu başlık altında ele alınmıştır. Ancak HUAK genel olarak incelendiğinde arabulucular siciline ilişkin düzenlemelerin sadece bu bölümle sınırlı olmadığı, kanun koyucunun yasanın diğer hükümlerinde de arabulucular siciline ilişkin düzenlemelere yer verdiği görülmektedir. Şöyle ki; HUAK md. 2, md. 6/1, 12/1, 19, 20, 21/1, 35 keza HUAKY md. 29, 30 ve 31 arabuluculuk siciline dair hükümlerdir.

HUAK md. 2/1 (a) arabulucuyu “Arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişiyi...ifade eder” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kanun koyucu arabuluculuk faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için sicile kayıt unsuruna dikkat çekmiştir. Hükümden hareketle, Türk hukuk sisteminde bir gerçek kişinin arabulucu olarak faaliyet gösterebilmesi, meslek olarak arabuluculuğu icra edebilmesi öncelikli şart olarak arabulucular siciline kaydolmakla mümkün olabilmektedir. Kaldı ki bu ifadeyi destekler mahiyette diğer düzenlemelerde; HUAK m. 6/1’de “sicile kayıtlı arabulucular, arabulucu unvanının ve bu unvanın sağladığı yetkileri kullanma hakkına sahiptir”, HUAK md. 20/3 “Arabulucu, sicile kayıt tarihinden itibaren faaliyete başlayabilir” şeklinde kaleme alınmıştır.

Arabulucular için sicile kayıt sisteminin kabul edilmesindeki temel amacın, arabuluculuk unvanı ve bu unvanlardan kaynaklanan yetkilerinin kullanımı ve bu yetkilerin belirli bir düzene bağlanmak suretiyle arabulucularının denetlenebilmesini sağlamak, denetlemeyi kolaylaştırmak olduğu söylenebilir¹³.

Arabulucular sicili HUAK md. 19’da ve HUAKY md. 29’da belirtildiği üzere, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde, Arabuluculuk Daire Başkanlığı tarafından tutulmaktadır¹⁴. Düzenlemelere göre, özel hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk yapma yetkisi kazanan kişilerin sicilleri, bir sicil numarası verilmek suretiyle Daire Başkanlığı tarafından tutulmaktadır. Sicile kaydolacak kişilere ilişkin veriler bu sicilde elektronik ortamda tutulup, herkesin erişimine açık olmaktadır¹⁵.

13 Ayrıntı için bkz. <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2012Yili/Kanunmetni/6325ss.pdf> (erişim tarihi 09.12.2020); TBMM HUAK Tasarısı ve AB Uyum Komisyonu ile Adalet Komisyonu Raporları (1/486), Sıra Sayısı: 223, md. 19, s. 15

14 HUAK taslak gerekçe metinleri incelendiğinde, “arabulucular sicilini tutma ve güncelleme görevi Adalet Bakanlığına verilmiştir. Böylece, Türkiye düzeyinde tutulacak tek sicille tüm arabuluculara ilişkin kayıtlar bir arada bulunabilecektir...” şeklindeki açıklama ile sicile duyulan ihtiyaç ve bunun tek elden belirli bir düzene göre tutulması gerektiği fikri bu şekilde açıklanmıştır.

15 Adalet Bakanlığı, Arabuluculuk Daire Başkanlığı Güncel Arabulucular Sicil Listesi için bkz. <https://adb.adalet.gov.tr/arabulucu/> (erişim tarihi 10.12.2020).

Daire Başkanlığı tarafından dijital ortamda tutulan ve herkesin erişimine açık olan sicilde arabulucuya dair hangi bilgilerin paylaşılacağı HUKUK md. 29/ 2 ve devamında ayrıntılı şekilde düzenleme getirilmiştir. Bu çerçevede sicilde yer alması gereken ve paylaşılması gereken bilgiler;

- Arabulucunun adı ve soyadı
- Arabulucunun uzmanlık alanları¹⁶
- Varsa diğer mesleği¹⁷
- İş adresi ve erişim bilgileri
- Varsa akademik unvanı gibi şahsi bilgilerdir.

Arabulucunun mevcut bilgilerinde bir değişikliğin meydana gelmesi söz konusu ise, bu değişikliklerin bir ay içerisinde varsa belgeleri ile birlikte Genel Müdürlüğe bildirilmesi gerekmektedir. Bildirime istinaden, Daire Başkanlığı elektronik ortamda tutulan arabulucular sicilinde mevcut güncellemeleri gerçekleştirecektir.

Daire Başkanlığı arabuluculara yönelik olarak elektronik ortamda sicil dosyaları tutmaktadır. Söz konusu dosyada, arabulucunun kimliği, öğrenim durumu, mesleki bilgileri, bildiği yabancı dil/ler, mesleki anlamdaki çalışmaları (eserleri, yazılar vs.), disiplin ve ceza soruşturması olmuş ise bunların sonuçlarını içeren disiplin dosyaları, başkaca görevlerde geçen hizmet süreleri vs. muhafaza edilmektedir.

16 Türk hukuk sistemi içerisinde 2017 ve 2018 yılında yapılan değişiklikler neticesinde, HUKUK kapsamında iş uyuşmazlıklarından kaynaklanan ihtilaflarda ve ticari uyuşmazlıklardan kaynaklı ihtilaflarda zorunlu arabuluculuk sistemi getirildi. Özellikle iş uyuşmazlıkları zorunlu arabuluculuk sürecinde arabulucu olabilmek adına, bu konuda belirli bir saatlik uzmanlık eğitimi almak ve iş hukukunda arabuluculuk listesine kaydolmak gerekmektedir. Keza hali hazırda Daire Başkanlığı tarafından hukukun diğer alanlarında da zorunlu arabuluculuk çalışmaları ve bazı alanlarda uzman arabuluculuğun getirilmesine yönelik çalışmaları devam etmektedir. Bu çerçevede, kanunun belirlediği alanlarda uzmanlığı olan arabulucular, bu bilgilerini arabulucular sicilinde kullanabileceklerdir.

17 Türkiye’de arabulucu olarak sadece hukuk fakültesi mezunu olan kişiler arabuluculuk faaliyetini yürütebilirler. Dolayısıyla burada arabuluculuk mesleğinin dışında kişi aynı zamanda avukat olabilir (ki uygulamada neredeyse arabulucuların tamamı avukatlardan oluşmakta), bu mesleğin yani avukatlığın da sicilde yer alması gerekir. Bunun dışında şu alternatif de nazara alınabilir. Kişi daha önceden başka bir okul bitirerek bir meslek sahibi olmuş, akabinde ikinci üniversite olarak hukuk fakültesi okuyarak gerekli şartları sağlayıp arabulucu olabilir. Bu durumda da (varsa) diğer mesleği ifadesi anlam kazanabilecektir.

Yasal düzenlemelerde yer alan sicil ve sicilde bulunması gereken unsurların Arabuluculuk Daire Başkanlığı nezdinde tutulan ve resmi internet sayfasında erişime açtığı arabulucular sicili (listesi) ile karşılaştırıldığında, örtüştüğü görülmekle birlikte, arabulucunun yabancı dil/ler bilgisinin paylaşılmadığı görülmektedir. Kanımızca bahse konu bu bilginin listede yer almaması bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir. Malum üzeredir ki, HUAK md. 1, bu kanunun amaç ve kapsamını belirleyen bir düzenlemedir. Bu düzenlemede, uyuşmazlığın yabancılık unsuru içermesi halinde –diğer konu bakımından da gerekli olan şartları taşıması halinde– HUAK hükümlerinin uygulanabilir olmasıdır. Yasa koyucu yabancılık unsuru da dahil olmak üzere diyerek kapsamı belirlemişken, arabuluculuk sicilinde arabulucunun bildiği dil/lere yer verilmesi, özellikle yabancılık unsuru taşıyan ihtilaflarda sicilden (listeden) arabulucu seçilmesinde kolaylık sağlayacaktır. Kaldı ki, mukayese açısından diğer ülkelerdeki sicil sistemlerine bakıldığında, sicilde arabulucunun bildiği dil/ler bölümünün ayrıca belirtildiği, sicilde ayrı bir bilgi paylaşımı olarak ele alındığı görülmektedir.

2. Avusturya’da Arabulucular Sicili

Avusturya Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Federal Kanunu sistematüğinde arabulucular siciline ilişkin düzenleme ZivMediatG kapsamında “Arabulucular Sicili” başlığını taşıyan üçüncü bölümde ele alınmıştır. Kanun koyucunun arabulucular siciline ayırdığı bu bölüm dahilinde öncelikli olarak arabulucular sicil kaydının tutulması hakkında hüküm tesis etmiş, akabinde arabulucular siciline kaydolabilmek için gerekli şartların neler olduğu sayılmış, devamında arabulucular listesine kayıt aşaması ve nihayetinde de sicilden silinme başlığı ile ilgili bölüme yer verilmiştir. ZivMediatG’nin getirdiği düzenleme ve içerik nazara alındığında HUAK’ta ele alınan arabulucular siciline göre daha ayrıntılı bir düzenleme getirdiği görülmektedir. Ancak burada şu hususu hatırlatmakta fayda görmekteyiz. HUAK kapsamındaki arabulucular siciline ilişkin düzenlemenin ayrıntılı şekline HUAKY’de rastlamak mümkündür. Avusturya’da ZivMediatG’ye bağlı olarak düzenlenen bir yönetmelik olmadığından ötürü, kanunun sicile ilişkin düzenlemeyi ayrıntılı şekilde kaleme alması olağandır.

ZivMediatG § 8 kapsamında arabulucular sicilinin (listesinin) tutulmasına ilişkin bir düzenleme getirilmektedir. ZivMediat § 8 ilk cümlesi, Federal Adalet Bakanı'nın arabulucular için bir liste tuttuğundan bahsetmektedir. Avusturya'da, 1.5.2004 tarihinden bu yana arabulucular listesi adalet Bakanlığı tarafından tutulmaktadır. Dolayısıyla Türk hukuk sisteminde olduğu gibi Avusturya'da da arabulucu olarak faaliyette bulunmak isteyen, Bakanlık tarafından tutulan sicile kaydolmak zorundadır.

Bakanlığın tuttuğu arabulucular sicilinde (listesine) hangi hususların yer alacağı sorusunu sordüğümüzde, kanın koyucunun HUAK'a benzer bir düzenleme getirdiği görülmektedir. ZivMediatG § 8 uyarınca sicile bulunacak bilgiler;

- Arabulucunun adı ve soyadı
- Arabulucunun doğum tarihi
- Arabulucunun diğer mesleğinin adı
- İş adresi ve erişim bilgileri
- Varsa akademik derecesi
- Bunun yanında arabulucunun mesleki faaliyet alanını belirtmesi yani uzmanlığı var ise bunları belirtmesi ve tutulan sicile yazılması gerekmektedir.

Burada özellikle değinmek istediğimiz husus, sicile kayıta söz konusu olan "arabulucunun diğer mesleğinin adı" olan bilgidir. Bir önceki başlık altında benzer bir düzenlemenin HUAK kapsamında da mümkün olduğundan bahsetmiştik. Bu noktada iki düzenleme arasında bir fark olmadığı görülmektedir. Fark oluşturan husus, arabulucular sicilindeki bu kısma ilişkin kayıt altına alınan bilgilerin Türkiye'den farklılık göstermesidir. Şöyle ki, Türkiye'de sicilde böyle bir bilginin paylaşılması söz konusu olmasa da HUAK çerçevesinde sicile kayıt arabulucu olmak için hukuk fakültesi mezunu olmak şartı arandığı için, genelde arabulucuların büyük çoğunluğunun mesleği arabuluculuk dışında avukatlıktır. Oysa durum Avusturya'da daha farklıdır. İleride de ayrıntılı olarak ele alacağımız üzere, Avusturya'da arabulucu olabilmek için hukuk fakültesi mezunu olmak gibi bir şart

bulunmamaktadır. Bundan dolayıdır ki, bir mühendis, bir ekonomist, bir psikolog, bir mimar da arabuluculuğu yaptığı mesleklerin yanında ikinci bir meslek olarak icra edebilmektedirler. Bu bağlamda Avusturya'da sicildeki bu bölümün ve bu bölümün karşılığının Türkiye'ye nazaran daha seçenekli ve çeşitli olduğunu söyleyebiliriz.

Avusturya'da arabulucular sicili Federal Adalet Bakanlığı'nın bünyesinde elektronik ortamda yayınlanmaktadır. Federal Adalet Bakanlığının arabulucu listesinin yer aldığı resmi internet sayfası incelendiğinde¹⁸, burada dört ana başlığa bölünmüş bir tablo şeklinde arabulucu listesine erişmek mümkündür. Bu dört ana başlık; arabulucunun adı ve soyadı (diğer mesleği, akademik unvanı), adresi, uzmanlık alanları ve keza konuştuğu dillerden oluşmaktadır.

Genel olarak Avusturya'da gerek sicile dair getirilen yasal düzenlemeler gerek listenin tutuluş şekli, elektronik ortamda yayınlanması, Adalet Bakanlığı tarafından listenin tutulması Türkiye'deki sistemle örtüşen özellikleri teşkil etmektedir.

3. Almanya'da Arabulucular Sicili

Çalışmanın başında ülkelerin getirdiği arabuluculuk yöntemine ve arabulucuya ilişkin tanımları ele alırken Alman Arabuluculuk Kanunu MediationsG'de arabulucu tanımının diğer ülke tanımlarına göre çok sade ve farklı olduğunu belirtmiştik. Söz konusu tanımlamayı hatırlayacak olursak, MediationsG § 1/2 uyarınca arabulucu, tarafları arabuluculuk yolu ile yönlendirecek şekilde karar verme yetkisi olmayan bağımsız ve tarafsız bir kişi olarak tanımlanmıştır. Bahse konu tanımlama ele alındığında ne Türk mevzuatında ne Avusturya mevzuatında olduğu gibi arabulucular sicile rastlanmak mümkündür.

Almanya da kabul gören arabuluculuk, sicile kayıtlı sınırlı olmayan, herkesin kendisini arabulucu olarak tanımlayabileceği, herkesin uyumsuzluk çözümünde arabulucu olarak görev alabileceği bir yapı olarak kabul

18 Bkz. https://mediatoren.justiz.gv.at/mediatoren/mediatorenliste.nsf/contentByKey/VSTR-7DZNP-DE-p?open=&ref=mn&fname=A* (erişim tarihi 10.12.2020)

etmektedir. Herkesin arabulucu olarak faaliyette bulunabileceği bir sistemde, arabuluculuk mesleğinin kalitesinin güvencesinin nasıl sağlanacağı sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Bu noktada MediationsG §§ 5 ve 6 düzenleme getirmekte ve bu kalitenin alınacak arabuluculuk eğitimi ile mümkün olacağına işaret etmektedir. Nitekim Kanununun 5 ve 6. maddelerinde arabuluculuk başlangıç eğitimi ve ileri düzey eğitimlerinden bahsedilmekle birlikte, arabulucular arasında basit arabulucu (*einfache Mediator*) ve sertifikalı arabulucu (*zertifizierte Mediator*) ayırımına gitmiştir. Basit ve sertifikalı arabulucu konusundaki açıklamalarımızı Almanya'da arabulucu olabilme şartları altında açıklamayacağımızdan, buradaki tekrar olmaması adına kısa bir şekilde değinmiş olmayı yeterli görmekteyiz.

Almanya'daki yasal düzenleme ve uygulama bakımından, arabulucular sicili başlığını özetleyecek olursak, çalışmamıza konu olan ve mukayese teşkil eden Türkiye ve Avusturya'dan farklı olarak Almanya'da Adalet Bakanlığı ya da başkaca bir kurum tarafından tutulan ve kayıt zorunluluğu getirilen arabulucular sicilinden bahsetmek mümkün değildir.

3. Arabulucu Olabilme Şartları (Arabulucular Siciline Kayıt Şartları)

Arabulucu olabilme başlığı altında aslında sicile kaydolabilme ve doğal olarak da arabuluculuk mesleğini ifa edebilmek için gerekli olan şartların neler olduğunu mukayese olarak inceleme yaptığımız ülkelerin yasal düzenlemeleri çerçevesinde ele alacağız.

3.1. HUAK Kapsamında Arabulucu Olmak İçin Gerekli Koşullar

Sicile kaydın arabulucu olabilmek için ön koşul olduğunu çalışmamızın önceki başlıklarında belirtmiştik. Sicile kayıtlı olmak için gerekli şartların neler olduğuna bakacak olursak, HUAK md. 20'de bu şartların açık şekilde tahdidi olarak sayıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda HUAK md. 20/2 ve HUAKY md. 30/2 uyarınca Türkiye'de arabulucular siciline kaydolabilmek ve diğer bir deyişle arabuluculuk mesleğini icra edebilmek için aranan şartlar;

- Türk vatandaşı olmak,
- Mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olmak¹⁹,
- Tam ehliyetli olmak,
- 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, görevi kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçundan mahkum olmamak²⁰,
- Terör örgütleriyle iltisaklı ve irtibatlı olmamak²¹,
- Arabuluculuk eğitimini tamamlamak ve Bakanlıkça yapılan yazılı sınavda²² başarılı olmaktır.

19 Bu koşulu sağlayan ve arabuluculuk mesleğini ifa edenlerin çoğu avukat olması nedeniyle, bunu öngören yasa koyucu HUAK md.35 "Değiştirilen Hükümler" başlığı altında (1) fıkrada "19.03.1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 12'nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde "Hakemlik" ibaresinden sonra gelmek üzere "arabuluculuk" ifadesi eklenmiştir" şeklinde bir düzenleme getirmiştir. Kanun koyucu böyle bir düzenleme getirmemiş olsaydı dahi, kanunun avukatlar açısından arabuluculuk mesleğini yapabilecekleri şeklinde yoruma açık olduğunu söylemek mümkündür. Bu söylemi destekler düzenleme AvK md.2 hükmünün yorumundan anlaşılmaktadır. AvK md.2 avukatlığın amacından bahsetmekte olup, "hukuki münasebetlerin düzenlenmesini, her türlü hukuki mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını her derece yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlamaktadır" şeklinde düzenleme getirmiştir. Bu düzenleme çerçevesinde arabuluculuk görevinin daha çok avukatlar tarafından yerine getirilebileceği işaret edilmektedir.

20 Madde içeriği 12.10.2017 tarih ve 7036 sayılı yasanın 26. maddesi ile genişletilmiştir.

21 05.06.2017 tarihli ve 691 sayılı KHK'nın 9. maddesi ile bu fıkra (ç) bendinden sonra gelmek üzere (d) bendi eklenmiş ve mevcut (d) bendi (e) bendi olarak teselsül ettirilmiştir.

22 12.10.2017 tarih ve 7036 sayılı yasanın 26. maddesi ile bu bentte yer alan "ve uygulama" ibaresi madde metninden çıkartılmıştır.

Arabuluculuk Daire Başkanlığı başvuru tarihinden itibaren başvuru sahibinin başvurusunu inceler ve başvuru tarihinden itibaren iki ay içerisinde, sicile kaydedilip edilemeyeceği ya da belge eksikliği hususunda karar verir. Şayet evrak eksikliği söz konusu ise, eksikliğin giderimi için tarafa bir aylık ek süre verilir ve bu eksikliğin giderildiği andan itibaren iki ay içerisinde Arabuluculuk Daire Başkanlığı başvuru hakkında sonucunu bildirir.

Türk hukuk sistemi açısından arabulucular siciline kaydolabilmek ve arabuluculuk mesleğini²³ yapabilmek için mukayese ettiğimiz iki sistem olan Avusturya ve Alman arabuluculuk yapısından büyük çapta farklılık gösterdiği nokta, Türkiye’de arabuluculuk mesleğinin sadece “hukuk fakültesi mezunu olmak” şartı nedeniyle avukatlar tarafından yerine getiriliyor olmasıdır. Yasa taslak halinde iken, mevcut düzenleme fakülte mezunu olmak şeklinde düzenlenmiş, böylece her meslek grubunun arabuluculuk mesleğini yapabilmesine fırsat verilmişti. Ancak, yasa tasarısının tartışılmaya başlanması ile o dönemde görsel ve yazılı basında konu ayrıntılı şekilde ele alınmış ve özellikle hukukçular tarafından ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Barolar da bu konuda görüşlerini beyan ederek, hukukçu olmayanların, arabuluculuk mesleğini icra etmelerinin isabetli bir düzenleme olmadığını belirterek, taslağa tepki göstermişlerdir²⁴. Bu tepkiler neticesinde taslağın yasa çalışması sırasında, sicile kaydolma şartına “hukuk fakültesi mezunu olmak” koşulunun eklenmesi ile bahse konu şart değiştirilmiş ve bu şekilde yasalaşmıştır.

23 Doktrinde bazı yazarlar arabuluculuğun meslek olarak anılsa da genel olarak bağımsız bir meslek olmadığını, hukukla ilgili mesleklerin üzerine inşa edilmiş profesyonel bir uğraş olduğunu savunmaktadır. Görüş için bkz. Ekmekçi, Özkes ve Atalı. Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk, 55 ve 56

24 Türkiye’de yasa taslağı hazırlanırken arabuluculuk tüm meslek gruplarına açıkken, özellikle Baroların yoğun tepkisi ile söz konusu taslak değiştirilmiş ve madde metni içerisine “hukuk fakültesi” ibaresi eklenmiştir. Baroların ve bazı STK’ların yasa taslağına ilişkin tepkilerine ilişkin bkz. Hakan Muran, “Arabuluculuk, mahkemelerin iş yükünü mü yoksa yargıya olan güveni mi azaltacaktır?”, *Milliyet*, 6 Ocak 2012. <http://www.milliyet.com.tr/-arabuluculuk-tartisma-yaratti/gundem/gundemdetay/06.01.2012/1485072/default.htm> (erişim tarihi 10.12.2020)

3.2. ZivMediatG Kapsamında Arabulucu Olmak İçin Gerekli Koşullar

ZivMediatG'nin arabulucular siciline ve sicilin tutulmasına ilişkin getirmiş olduğu düzenlemeler her ne kadar HUAK ile benzerlik gösterse de ZivMediatG'nin arabulucu olmak için aradığı şartlar HUAK'tan bazı önemli başlıklarda ayrılmaktadır. ZivMediatG § 9 hükmü nazara alındığında, Avusturya Arabulucular Siciline kaydolabilmek için aranan şartların neler olduğunun HUAK'ta olduğu gibi tahdidi şekilde sayıldığı görülmektedir. ZivMediatG § 9 uyarınca arabulucular siciline (listeye) kaydolmak için aranan şartlar:

- 28 yaşını doldurmuş olmak,
- §§ 10 ve 29 ZivMediatG kapsamında alanında uzmanlaşmış olmak,
- Güvenilir olmak
- § 19 ZivMediatG hükmü kapsamında sorumluluk sigortası yaptırmaktır.

Aranan şartlara baktığımızda HUAK'tan daha az oldukları görülmektedir. Ancak getirilen şartlara ilişkin her iki mevzuat birlikte ele alındığında, şartların bir kısmının birbirinin muadili olduğunu görmek mümkündür. Örneğin, güvenilir olmak ve sayılan suçlardan mahkum olmamak, terör örgütleriyle iltisaklı ve irtibatlı olmamak, keza 28 yaşını doldurmak ve 5 yıllık mesleki deneyime sahip olmak gibi.

Her iki mevzuat arasında benzerlikler olmakla birlikte farklılıklar da mevcuttur. Bunlardan biri hukuk fakültesi mezunu olma şartının aranmamasıdır. Daha önceki açıklamalarımızda da dile getirdiğimiz gibi, Avusturya'da her meslek grubu arabulucu olarak sicile kaydolabilmektedir. Sistem arabuluculuğu belirli bir mesleğe özgülemektedir. Bir diğer önemli fark ise, § 19 ZivMediatG kapsamında Avusturya'da arabulucuların mesleki sorumluluk sigortası yaptırmak zorunda olmasıdır. Kanun koyucu bu sigortanın varlığını sicile kayıt için zorunlu şart olarak öngörmüş ve §19 ZivMediatG'de bu konuyu ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Sorumluluk sigortasına ilişkin şartı daha iyi anlayabilmek adına bunun münhasır bir şekilde kaleme alındığı §19 ZivMediatG incelemek isabetli olacaktır.

Kanununun 19. maddesi üç fıkradan meydana gelmektedir. Bahse konu düzenleme mali mesuliyet sigortası başlığını taşımaktadır. Buna göre:

“(1) Arabulucu, arabuluculuk faaliyeti nedeniyle oluşan tazminat taleplerini karşılayabilmek için Avusturya’da ticari faaliyet iznine tabi sigortacı ile mali mesuliyet sigortası imzalamak ve bunu arabuluculuk listesine kayıtlı olduğu süre boyunca sürdürmek, muhafaza etmek zorundadır.

(2) Sigorta sözleşmesi şu hususları içermek zorundadır:

1.Sözleşme hakkında Avusturya hukuku uygulanmalıdır.

2.Asgari sigorta meblağı sigortalanan her bir olay için 400.000-€ tutarında olmalıdır.

[...]

(3) Sigortacı Federal Adalet Bakanına kendiliğinden ve gecikmesizin sigortanın sağladığı korumayı sona erdiren ya da sınırlandıran veya orijinal sigorta sözleşmesinde sapma meydana geldiğinde Federal Adalet Bakanlığına bilgi vermekle yükümlüdür. Arabulucu mali mesuliyet sigortası yaptırdığını ve mevcudiyetini her zaman ispatla yükümlüdür.”

Bahse konu düzenleme tetkik edildiğinde, sorumluluk sigortasına ilişkin ayrıntılı bir şekilde düzenlemenin kaleme alındığı görülmektedir.

Arabulucunun iş bu sözleşme gereğince kendisine getirilen yükümlülükleri ihlal etmesi söz konusu olduğunda, bundan dolayı kendisine yöneltilebilecek tazminat taleplerini karşılayabilmesi adına sorumluluk sigortası yaptırması koşulu getirilmiştir. Sorumluluk sigortasını yasa koyucu, arabulucunun faaliyet gösterdiği ve sicile kayıtlı olduğu süreç dahiline bulunması gerektiğini vurgulamaktadır. Arabulucunun imzalayacağı sorumluluk sigortasının bu alanda resmi olarak faaliyet gösteren ve Avusturya’da kurulu bulunan bir işletmeden temin edilmesi gerekmektedir. Ancak yasa koyucunun metin içerisinde alan olarak belirttiği Avusturya’nın sadece bu ülke ile sınırlı olacak şekilde dar yorumlanması isabetli olmayacaktır. Nitekim doktrinde de bu ifadenin, *Europäischer Wirtschaftsraum (EWR)* ülkeleri nezdinde yetkili olan sigortacılar şeklinde anlaşılması gerektiği dile getirilmiştir²⁵.

25 Christian Fuchshuber, *Mediation im Zivilrecht Neue Wege der Konfliktlösung* (Wien: Lexis Nesix Ard Orac. 2004), 19.

Yasa, sigorta bedeli konusunda alt sınır belirleyerek, bu bedel altında sigorta sözleşmesi yapılmasını engellemiştir. Hükümde de bahsedildiği üzere, en az 400.000 Euro bedelli bir sigorta poliçesinin yapılmış olması gerekmektedir. Böylesi bir alt sınırın belirlenmesi, bir yanda sigorta ettireni korurken aynı zamanda sigorta sözleşmesi dışındaki üçüncü kişileri (arabuluculuk sürecindeki arabulucu dışındaki kişileri) de dolaylı olarak korumayı hedeflemiştir. Sigorta sözleşmesinin oluşturulması ile, küçük primler karşılığında önemli riskler bertaraf edilmiş olacak, bu durumda da hem sigorta ettiren hem de zarar gören üçüncü kişiler, finansal tehlikelere karşı korunmuş olacaktır.

Kanun koyucu, arabulucu olabilme şartı olarak belirlediği sorumluluk sigortasının varlığına ilişkin sadece sicile kaydolmak isteyen arabulucuya değil, aynı zamanda sorumluluk sigortası yapan şirkete de birtakım yükümlülükler getirmiştir. Böylece sigortacı, sigorta kapsamının sınırlandırılması veya sigorta korumasının sona ermesi söz konusu ise, bu durumu kendiliğinden –bir bildirim gereksiz ve kendisine sorumsuz– derhal Adalet Bakanlığı’na bildirmelidir. Her kim bildirim kuralını ihlal ederse, idari yaptırım ve 3.500 Euro’ya kadar para cezası ile cezalandırılmaktadır²⁶. Şayet sigorta ettiren sigorta süresinin sona erdiği ve sigorta sözleşmesinin uzatılmadığını, ya da sigorta ettiren arabulucunun sigorta sözleşmesinden dönme ya da fesih yolu ile sözleşmeyi sona erdirmesi söz konusu olmuşa, § 14/1 ZivMediatG²⁷ uyarınca sicilden kaydının silinmesine kadar varacak bir yaptırım söz konusu olabilecektir.

Avusturya özelinde getirilen ve HUAK kapsamında benimsenmeyen sicile kayıtlarla ilgili bir diğer farklılık ise, § 13 ZivMediatG’deki düzenlemedir.

“(1) Her kim arabulucular listesine kayıt için gerekli koşulları haiz olursa, Adalet Bakanı tarafından sürenin son günü belirtilmek kaydı ile beş yıllık bir süre için arabulucular siciline (listesine) kaydı yapılır. Listeye kayıt için gerekli koşulları taşımayan kişilerin talepleri kararla reddedilir.

26 Fuchshuber, *Mediation im Zivilrecht Neue Wege der Konfliktlösung*, 21.

27 § 14/1 ZivMediatG “Federal Adalet Bakanı, arabulucunun Kanunun 9. maddesinde aranan koşulları yitirdiğini ya da taşımadığını, arabulucunun, Kanunun 20. maddesi uyarınca kendisine düşen görevleri yerine getirmediği ya da görevini ağır bir şekilde yahut ihtirara rağmen ihlal ettiği bilgisine ulaşırsa, gereken hallerde Arabulucu Komisyonu’nun mütalaasını aldıktan sonra, arabulucuyu listeden silebilir” şeklinde düzenleme getirmektedir.

(2) Arabulucu, kayıt süresinin dolmasından en erken bir yıl en geç üç ay öncesinde, kaydının devam eden on yıllık süre için geçerli olabilmesi için yazılı olarak talepte bulunmalıdır. Başvuru sahibinin bu talebi sonuçlanıncaya kadar mevcut kaydı korunmaktadır. Kaydın muhafazası adına sonraki her on yıllık süre için yeniden talepte bulunmak mümkündür.

(3) Arabulucu kaydının uzatılması talepli isteme yönelik olarak arabulucu başvuru dilekçesine, bu süreçte aldığı mesleki geliştirme eğitimi (§ 20 ZivMediatG) belgelemelidir”.

Bahse konu düzenleme Avusturya Arabuluculuk Kanununda sicile kayıt ile ilgili olarak özel bir düzenlemedir. Avusturya’da, arabuluculuk siciline kayıt Türkiye’de uygulandığı gibi bir kere yapılmamaktadır. Sicile kayıt süreci kendi içerisinde iki aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar, ilk beş yıllık (ilk sicile kayıt dönemi) ve sonraki onar yıllık yapılan diğer yenilemelerdir (sicile sonraki kayıt dönemleri ya da yenileme dönemleri denebilir).

3.3. MediationsG Kapsamında Arabulucu Olmak İçin Gerekli Koşullar

Almanya’da arabulucu olabilmek için aranan şartların önceki başlıklarda ele aldığımız Türkiye’deki ve Avusturya’daki düzenlemelerden çok farklı olduğunu belirtmiştik. MediationsG hükümleri incelendiğinde, düzenlemenin içerisinde ne arabulucu olmak için gerekli şartların varlığını ne de arabulucular siciline kayıt için gerekli koşullardan bahsedildiğini görmek mümkündür. Kanun koyucu getirdiği düzenlemede sadece arabulucuların eğitimine değinerek, arabulucuları sertifikalı (*zertifizierte*)²⁸ ve sertifikasız (*einfache*) olmak üzere ikili bir ayrıma tuttuğu görülmektedir²⁹.

Almanya’da arabuluculuk mesleğinin icrası bakımından herkesin kendisini arabulucu olarak belirlemesi mümkün olabilmektedir³⁰. Bu serbesti içerisinde § 5 MediationsG “Arabulucunun Başlangıç ve İleri Düzeyde Eğitimi:

28 Almanya’da sertifikalı arabulucuların sadece hukukçulardan olabileceğini öngören düzenlemeler de mümkündür. Bu düzenlemeler eyaletler arasında farklılık gösterebilir. Örneğin Baden-Württemberg eyaletinde sadece avukatlar sertifikalı arabulucu olmaya hak kazanabilmektedir.

29 Eidenmüller ve Wagner, *Mediationsrecht*, 334 vd.

30 Muratcan Bayraktar, “Alman ve Türk Hukuk Sistemlerinde Arabuluculuk Düzenlemelerine Genel Bakış”, *İstanbul Barosu Dergisi*, (2015): 169.

Sertifikalı Arabulucu” başlığı altında düzenlemeler getirmiştir. Kişinin arabulucu sıfatını kullanabilmesi için, arabuluculuk eğitimi alma ya da benzer yükümlülükleri yerine getirme gibi bir zorunluluğu söz konusu değildir. Şayet arabulucu zorunlu olmayan arabuluculuk eğitimini tamamlamış ve ilgili enstitülerden sertifikasını temin etmişse, o halde sertifikalı arabulucu olarak isimlendirilmesi söz konusu olmaktadır³¹. Sertifikalı ya da sertifikasız arabuluculuğa ilişkin farklılıklar gözetilmekle birlikte, temel bağlamda iki tür arasında da arabuluculuk mesleğini ifa etmek açısından bir fark olmadığını belirtmek gerekecektir. Dolayısıyla Türkiye ve Avusturya’da olduğu gibi, arabulucu olabilmek için belirli bir eğitim sürecinin tamamlanması zorunlu değildir. Şayet sertifikalı arabulucu olarak anılmak istemiyorsa, o halde de belirlenen kurallar çerçevesinde arabuluculuk eğitiminin tamamlanması gerekecektir.

Eğitim konusunda da Almanya’da standart bir yapının olduğu söylenemez. Ancak Almanya’da enstitüler tarafından verilen arabuluculuk eğitimlerinin genel olarak 120 saatlik bir eğitim süreci olduğu görülmektedir.

Özellikle arabuluculuk eğitimine ilişkin standartların olmaması, arabulucular siciline ve arabuluculuk ücret tarifesine ilişkin düzenlemelerin olmaması Alman sisteminde eleştiriye maruz kalan birkaç başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eleştirilerden hareketle Almanya 21.08.2016 tarihinde Sertifikalı Arabulucular Eğitimi Yönetmeliğini (*Zertifizierte-Mediatoren-Ausbildungsverordnung- ZMediatAubV*³²) kabul etmiş ve sertifikalı arabuluculuk eğitimine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir. Ancak daha önce de belirttiğimiz üzere, Almanya’da arabulucu olarak faaliyet gösteren kişilerin mutlaka arabuluculuk eğitimi alması yani sertifikalı arabulucu olması şart değildir. Arabuluculuk eğitimi almamış kişiler dahi arabuluculuk yapabilmekte, kendisini arabulucu olarak adlandırabilmektedir.

Sertifikalı arabulucu ile sertifikasız arabulucu, fark olmaksızın arabuluculuk mesleğini serbest rekabet ortamı içerisinde bir odaya ya da meslek kuruluşuna, sicile bağlı olmadan yerine getirmektedirler. Bundan dolayıdır

31 § 5 Abs. 2 MediationsG “6. Maddeye göre öngörülen mevzuatın gereklerine uygun bir arabuluculuk eğitimini tamamlayan kimse kendisini sertifikalı arabulucu olarak tanıtabilir”.

32 Orijinal Yönetmelik metni için bkz. <https://www.gesetze-im-internet.de/zmediatAusbv/BJNR199400016.html> (erişim tarihi 11.12.2020).

ki, bu rekabet ortamı içerisinde arabuluculuk eğitimi alarak donanım kazanan sertifikalı arabulucuların, sertifikasız arabulucular karşısında rekabet ortamında daha avantajlı konumda olduklarını söylemek mümkündür³³.

4. Sonuç

Arabuluculuk sürecinin önemli aktörü olan arabulucunun, arabulucu olarak kabul görebilmesi ve sürece dahil olabilmesi için ülkelerin yasal düzenlemelerinde farklı kriterleri getirdikleri görülmektedir.

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu kapsamında arabulucu olarak faaliyette bulunmanın ön koşulu, Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Daire Başkanlığı bünyesinde tutulan Arabulucular Siciline kaydolmaktır. Arabulucular siciline kaydolmak için; Türk vatandaşı olmak, mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olmak, tam ehliyetli olmak, 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, görevi kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçundan mahkum olmamak, terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak, arabuluculuk eğitimini tamamlamak ve Bakanlıkça yapılan yazılı sınavda başarılı olmak gerekmektedir. Bu şartların yerine getirilmesi ile birlikte, arabulucunun talebi ile sicile kaydı gerçekleşecektir. Arabulucunun, arabuluculuk faaliyetinde bulunabilmesi için sicile kaydolması öncelikli koşuldur. Arabulucu, yasa tarafından aranan koşulları yerine getirirse dahi sicile kaydolmadıkça arabulucu sıfatı ile arabuluculuk faaliyetinde bulunamayacaktır.

6325 sayılı yasa, arabulucular sicilinin tutulmasına ilişkin özel hükümler getirmiştir. HUAK'ın belirlediği sicile dair düzenlemeler, HUAKY ile ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Düzenlemeler kapsamında, tutulan arabulucular

33 Bayraktar, "Alman ve Türk Hukuk Sistemlerinde Arabuluculuk Düzenlemelerine Genel Bakış", 170.

sicilinde yer alması gereken bilgiler; arabulucunun adı ve soyadı, arabulucunun uzmanlık alanları, arabulucunun varsa diğer mesleğinin ne olduğu bilgisi, iş adresi ve erişim bilgileri, yine varsa akademik unvanı gibi şahsi bilgilerdir. Bu bilgilerde süreç içerisinde bir değişikliğin olması durumunda, güncel bilgilerin Daire Başkanlığı ile paylaşılması gerekmektedir.

Avusturya'da geçerli olan ZivMediatG kapsamında arabulucu olarak faaliyette bulunmak için, Türk mevzuatında olduğu gibi Federal Adalet Bakanlığı tarafından tutulan arabulucular siciline kaydolmak gerekmektedir. Avusturya'da arabulucu olarak sicile kaydolma şartları ise, ZivMediatG'de tahdidi olarak sayılmıştır. Buna göre, yirmi sekiz yaşını doldurmuş olmak, uzmanlık bilgisini haiz olmak, güvenilir olmak ve yasanın 19. maddesi uyarınca 400.000 Euro değerinde sorumluluk sigortası yaptırmak gerekmektedir. Bu şartları sağlayan arabulucu, Federal Adalet Bakanlığına başvuruda bulunarak, sicile kaydolup, arabuluculuk faaliyetine başlayabilecektir. Avusturya'da tutulan arabulucular sicilinde yer alan bilgiler, Türk hukuk sistemindeki kriterlerle benzerlik göstermektedir.

HUAK ile ZivMediatG'nin arabulucu olma ve arabulucular sicili kaydolma koşulları çerçevesinde getirdiği düzenlemeleri mukayese ettiğimizde, Türk sistemi açısından iki öneriyi naçizane ileri sürmenin yerinde olduğu kanısındayız.

Öncelikli olarak arabulucular siciline kayıt koşullarında Avusturya mevzuatında var olan "sorumluluk sigortası" yaptırma zorunluluğunun Türk sistemine sicile kayıta bir ön şart olarak kabul edilmesidir. HUAK kapsamında arabulucu için getirilen yükümlülükler ve bunların neden olacağı istenmeyen sonuçlara karşı sigorta yöntemi ile kalkan oluşturmak, hem arabulucunun hem de tarafların arabuluculuk sürecine olan güvenlerini arttırmaktadır. HUAK'a eklenecek bu yöndeki bir düzenleme ile ödenecek küçük primler karşılığında ortaya çıkan ciddi masrafların ve zararların önlenmesi sağlanacaktır. Keza böyle bir koşulun mevcudiyeti taraflara, süreç kapsamında meydana gelecek olası bir riskin neden olacağı zararların bertarafının mümkün olduğunu gösterecek aynı zamanda da arabuluculuk sürecinin tercih edilmesinde olumlu bir etki yaratacaktır.

İkinci husus ise, ZivMediatG kapsamında tutulan sicil bilgilerinde bulunan “bildiği yabancı diller” başlığının Arabuluculuk Daire Başkanlığı nezdinde tutulan sicil bilgilerinde de yer verilmesidir. HUAK md. 1 kapsamında arabuluculuğun konusu tespit edilirken, yasa koyucu “yabancılik unsuru taşıyanlar da dahil olmak üzere..” ifadesini kullanmaktadır. Dolayısıyla yabancılik unsuru taşıyan ve HUAK’ın uygulanmasının söz konusu olduğu ihtilaflarda, tarafların ilgili yabancı dil bilgisine sahip olan arabuluculara listeden kolaylıkla erişimi, arabulucuya ait bu bilginin sicilde paylaşımı ile mümkün olabilecektir.

Türk ve Avusturya arabuluculuk mevzuatları küçük nüanslar dışında benzerlik göstermesine karşın, Alman MediationsG her iki ülke mevzuatından oldukça farklı bir şekilde kaleme alınmıştır. MediationsG dahilinde arabulucu tanımı yapılırken, sicile kayıtlı olma gibi bir şarttan bahsedilmediği, tanım dışında yasanın tümünde arabulucular siciline ya da arabulucu olmak için gerekli şartların neler olduğuna dair bir hükmün getirilmediği görülmektedir. Buradan hareketle Almanya’da mesleği ne olursa olsun, herkes kendisini arabulucu olarak tanımlayabilmektedir. Yasada buna engel olan bir düzenleme mevcut değildir.

Arabuluculuk eğitimini almış, ilgili kurumdan bu eğitim karşılığında sertifika edinmiş olan arabulucular, sertifikalı arabulucular olarak adlandırılırken, bu eğitimi almamış arabulucular ise sertifikasız arabulucular olarak adlandırılmaktadır. Bu ayırmadan da anlaşıldığı üzere ister sertifikalı olsun ister sertifikasız olsun arabuluculuk faaliyetinde bulunmak mümkün olabilmektedir. Arabulucu olmak için arabuluculuk eğitimini almak MediationsG dahilinde zorunlu bir koşul olarak düzenlenmemiştir.

MediationsG ile getirilen sistemin HUAK ile mukayese edildiğinde, HUAK kapsamında arabuluculuk faaliyetine başlamak için sicile kayıt şartının varlığı kanımızca tartışmaya götürmeyecek şekilde isabetli bir düzenlemedir. Bu yöntem ile belirli bir düzen ve denetim mekanizmasının doğru bir şekilde işleme söz konusu olmaktadır.

Kaynakça

- Akan, Pinar. *Arabuluculuk ve Deniz Hukukuna İlişkin İhtilaflarda Uygulanması*. Ankara: Adalet Yayınları, 2013.
- Bayraktar, Muratcan. "Alman ve Türk Sistemlerinde Arabuluculuk Düzenlemelerine Genel Bakış", *İstanbul Barosu Dergisi*, (2015): 151-172.
- Çalışır, Kurtuluş Taylan. *Arabuluculuk*. Ankara: Adalet Yayınları, 2015.
- Dür, Orhan. *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*. Ankara: Adalet Yayınları, 2017.
- Eidenmüller, Horst ve Gerhard Wagner. *Mediationsrecht*. Köln: Ottoschmidt Verlag, 2015.
- Ekmekçi, Ömer, Muhammet Özekes ve Murat Atalı. *Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2018.
- Ercan, İsmail. *Medeni Usul Hukuku*. Kocaeli: Kuram Kitap, 2016.
- Erdem, Murat. "Das türkische Mediationssystem bei der Schlichtung für Rechtsstreitigkeiten", *Law and Justice Review*, (Haziran 2016): 371-382.
- Fuchshuber, Christian. *Mediation im Zivilrecht Neue Wege der Konfliktlösung* (Wien: Lexis Nesix Ard Orac. 2004).
- Halıcı, Ali ve Musa Toprak. *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2014.
- Kanpp, Dietmar. *Grundzüge des Mediationsrecht*. Wien: Linde Verlag, 2012.
- Muran, Hakan. "Arabuluculuk, mahkemelerin iş yükünü mü yoksa yargıya olan güveni mi azaltacaktır?", *Milliyet*, 6 Ocak 2012.
- Noal-Haley, Jacqueline. "Mediation: The New Arbitration", *Harvard Negotiation Law Review*, (Spring 2012): 61-95.
- Oboth, Monika ve Al Weckert. *Mediation für Dummies*. Wienheim: Wiley-CH Verlag, 2014.
- Oğuz, Özgür. *Türk İş Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016.
- Özbay, İbrahim ve Damla Özden Çelt. "Alman Arabuluculuk Kanunu", *Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (EBYÜHFD)*, (2018):147-153.
- Özbek, Mustafa Serdar. "Avrupa Konseyi Arabuluculuk Yönergesi Önerisi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2007): 183-231.
- Özbek, Mustafa Serdar. "Avrupa'da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulanması", *Prof. Dr. Özer Selici'ye Armağan*, (2006): 442-502.
- Özmumcu, Seda. *Uzakdoğu'da Arabuluculuk Anlayışı İle Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2013.
- Rabe, Christine Susanne ve Martin Wode. *Mediation Grundlagen Methoden, rechtlicher Rahmen*. Hannover: Springer Verlag, 2013.
- Sağrı, Ünsal ve A. Kadir Varoğlu. *Müzakere ve Arabuluculuk*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013.
- Sonnleitner, Karin. *Wege aus der KONflikt Mediation Schlichtung-Gericht*. Graz: Uni Press, 2015.
- Şahin Ceylan, Şule. *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2009.
- Şıpka, Şükran. "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Güz 2007): 163-175.

Tanrıver, Süha. "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (Mayıs-Haziran 2016): 151-177.

Taşpolat Tuğsavul, Melis. *Türk Hukukunda Arabuluculuk*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2012.
Yazıcı Tıktık, Çiğdem. *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2013.

Yıldırım, Ferhat. *Arabuluculuk ve Ombudsmanlık*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2019.

İnternet Kaynakları

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=EN> (erişim tarihi 09.12.2020).

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/20002753/ZivMediatG%2c%20Fassung%20vom%2012.12.2020.pdf> (erişim tarihi 09.12.2020).

https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//%255B@attr_id=%2527bgbl112s1577.pdf%2527%255D#bgbl__%2F%2F%25B%40attr_id%3D%27bgbl112s1577.pdf%27%5D__1607773446786 (erişim tarihi 09.12.2020).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6325.pdf> (erişim tarihi 09.12.2020).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180602-1.htm> (erişim tarihi 09.12.2020).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.7036.pdf> (erişim tarihi 09.12.2020).

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/TasariSamaLari/KanunLan/2012Yili/Kanunmetni/6325ss.pdf> (erişim tarihi 09.12.2020).

https://mediatoren.justiz.gv.at/mediatoren/mediatorenliste.nsf/contentByKey/VSTR-7DZNP-DE-p?open=&ref=mn&fname=A* (erişim tarihi 10.12.2020).

<http://www.milliyet.com.tr/-arabuluculuk-tartisma-yaratti/gundem/gundemde-tay/06.01.2012/1485072/default.htm> (erişim tarihi 10.12.2020).

<https://www.gesetze-im-internet.de/zmediatausbv/BJNR199400016.html> (erişim tarihi 11.12.2020).

<https://adb.adalet.gov.tr/arabulucu/> (erişim tarihi 10.12.2020).

